

Memòria de la intervenció arqueològica en el
col·legi Saavedra (Via de l'Imperi Romà - Avda.
Estanislau Figueres) (Tarragona, Tarragonès)
Maig 1999

Immaculada Teixell, Josep M. Macias, Moisès Díaz

Avis legal

Aquesta obra està subjecta a una llicència Reconeixement-NoComercial-SenseObresDerivades 2.5 de Creative Commons. Se'n permet la reproducció, distribució i comunicació pública sempre que se'n citi el titular dels drets i no se'n faci un ús comercial. No es pot alterar, modificar o generar una obra derivada a partir d'aquesta obra. La llicència completa es pot consultar a <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/2.5/es/legalcode.ca>.

Índex.

I. Introducció.....	2
II. Situació, entorn físic i evolució històrica.....	2-4
III. Antecedents.....	4-6
IV. Metodologia , plantejament i tipus d'actuacions.....	7-9
V. Descripció.....	10-12
VI. Conclusions.....	13-15
VII. Bibliografia.....	16

I. Introducció.

La construcció del nou col·legi de Saavedra, emplaçat en el mateix indret que l'anterior, ha generat la realització d'una intervenció arqueològica de delimitació i, posteriorment, les tasques de documentació arqueològica de part de les restes poliercètiques de la ciutat.

El projecte de construcció del nou edifici és executat per GISA, mitjançant l'empresa constructora *Fomento de Construcciones y Contratas*, i sota la direcció de l'arquitecte Xavier Romani. El treball arqueològic ha estat adjudicat a l'empresa Codex i finançat íntegrament per l'empresa constructora. La direcció tècnica ha estat assumida pels arqueòlegs Immaculada Teixell i Josep M. Macias -amb la col·laboració de l'arqueòleg Moisès Díaz-, tal com estableixen les preceptives autoritzacions de la Direcció General del Patrimoni Cultural del Departament de Cultural de la Generalitat de Catalunya amb dates del mes de maig del present any.

II. Situació, entorn físic i evolució històrica.

El solar afectat es troba actualment delimitat pel passeig de Saavedra o carrer Via de l'Imperi, el carrer d'Estanislau Figueras de Tarragona i el carrer d'en Josep Massanes. Respecte del parcel·lar municipal es localitza en el polígon 15, illa 26 (34344), parcel·la 01. Les coordenades UTM de les cantonades de

I. Introducció.

La construcció del nou col·legi de Saavedra, emplaçat en el mateix indret que l'anterior, ha generat la realització d'una intervenció arqueològica de delimitació i, posteriorment, les tasques de documentació arqueològica de part de les restes poliercètiques de la ciutat.

El projecte de construcció del nou edifici és executat per GISA, mitjançant l'empresa constructora *Fomento de Construcciones y Contratas*, i sota la direcció de l'arquitecte Xavier Romani. El treball arqueològic ha estat adjudicat a l'empresa Codex i finançat íntegrament per l'empresa constructora. La direcció tècnica ha estat assumida pels arqueòlegs Immaculada Teixell i Josep M. Macias -amb la col·laboració de l'arqueòleg Moisès Díaz-, tal com estableixen les preceptives autoritzacions de la Direcció General del Patrimoni Cultural del Departament de Cultural de la Generalitat de Catalunya amb dates del mes de maig del present any.

II. Situació, entorn físic i evolució històrica.

El solar afectat es troba actualment delimitat pel passeig de Saavedra o carrer Via de l'Imperi, el carrer d'Estanislau Figueras de Tarragona i el carrer d'en Josep Massanes. Respecte del parcel·lar municipal es localitza en el polígon 15, illa 26 (34344), parcel·la 01. Les coordenades UTM de les cantonades de

l'estructura defensiva documentada són 31T-CF-353370/563597-353369/563492-353398/563492.

És un solar situat sobre el pendent nordoccidental del turó de Tarragona, desnivell actualment emmascarat pels terraplenaments d'època contemporània. Pel que fa a l'època romana, el solar es troba en situació extramurs, molt a prop d'un dels accessos principals a l'antic nucli de *Tarraco*. Diversos treballs han demostrat l'existència d'una ramificació de la *Via Augusta* que transitava aproximadament per sota dels solars dels núm. senars de la Rambla Vella i per part de l'actual vial.

Amb la construcció del Circ romà aquest vial es va mantenir com a separació del recinte del *Concilium provinciae Hispaniae Citerioris* i l'àrea residencial intramurs de la ciutat. Ja en època medieval, la primera notícia escrita que fa referència a la presència d'un carrer o vial en l'actual Rambla Vella, ens ve del nom del Carrer Losat o Enllosat. Aquesta denominació és present ja al segle XIII o XIV i presenta clares vinculacions a la pavimentació de la via romana que encara es conservaria en us i que, entre altres funcions, permetria l'accés als convents de Sant Francesc i de Santa Clara, construïts al segle XIII en els espais lliures més propers a la ciutat. Per aquest motiu els cenobis se situen fora de l'antic recinte circenc, on ja existeix una densa ocupació suburbana que aprofita les estructures romanes- i per sobre de les antigues cases romanes. Ambdós convents foren reconstruïts a finals del segle XV/inicis dels XVI, després de la guerra amb Joan II.

Entre els anys 1560 i 1580 i com a resultat de la Contrareforma, l'arquebisbe Cervantes de Gaeta promou l'edificació i creació de nous edificis amb caire religiós a la ciutat de Tarragona. Per aquest motiu s'hi bastirien en aquesta zona el nou Hospital de Santa Tecla, el Seminari, la Universitat i el convent de la Companyia de Jesús. Així, al voltants de l'aleshores anomenat carrer Ample es constituïa la primera gran transformació urbanística extramurs de l'època moderna, amb un caire autònom i un clar caràcter eclesiàstic que significava una ocupació no adaptada ni condicionada per les estructures romanes de tipus públic. Amb aquestes obres el vial de la Rambla Vella es manté i coneixem ja a partir de la planimetria militar dels segles XVII-XIX, la presència del portal de Sant Francesc, denominat així per la proximitat amb el convent, i la construcció d'estructures defensives vinculades com la que s'ha documentat recentment.

III. Antecedents.

D'aquest solar en concret no en tenim cap dada, però sí que podem parlar de les restes que es varen localitzar arran de la construcció del pàrquing Saavedra, que ocupa part del subsòl del mateix col·legi.

Conducció del parc de Saavedra.

En construir l'accés al Pàrquing Saavedra des de l'Avinguda de Catalunya, l'any 1983, s'hi va posar al descobert una conducció amb volta d'època romana, que va ser destruïda en un tram d'uns 9 metres de llargada. Se'n va

Entre els anys 1560 i 1580 i com a resultat de la Contrareforma, l'arquebisbe Cervantes de Gaeta promou l'edificació i creació de nous edificis amb caire religiós a la ciutat de Tarragona. Per aquest motiu s'hi bastirien en aquesta zona el nou Hospital de Santa Tecla, el Seminari, la Universitat i el convent de la Companyia de Jesús. Així, al voltants de l'aleshores anomenat carrer Ample es constituïa la primera gran transformació urbanística extramurs de l'època moderna, amb un caire autònom i un clar caràcter eclesiàstic que significava una ocupació no adaptada ni condicionada per les estructures romanes de tipus públic. Amb aquestes obres el vial de la Rambla Vella es manté i coneixem ja a partir de la planimetria militar dels segles XVII-XIX, la presència del portal de Sant Francesc, denominat així per la proximitat amb el convent, i la construcció d'estructures defensives vinculades com la que s'ha documentat recentment.

III. Antecedents.

D'aquest solar en concret no en tenim cap dada, però si que podem parlar de les restes que es varen localitzar arran de la construcció del pàrquing Saavedra, que ocupa part del subsòl del mateix col·legi.

Conducció del parc de Saavedra.

En construir l'accés al Pàrquing Saavedra des de l'Avinguda de Catalunya, l'any 1983, s'hi va posar al descobert una conducció amb volta d'època romana, que va ser destruïda en un tram d'uns 9 metres de llargada. Se'n va

poder documentar els dos extrems conservats: un de tres metres al costat est del tall i un altre d'1 m al costat oest. Aquesta conducció estava enterrada sota els 9 metres de terres que formaven el reompliment del baluard de Saavedra. La conducció se situava a uns 50'02 m snm a cota d'Alacant i era excavada a l'estrat geològic i coberta amb volta de canó. A l'interior presentava una amplada màxima de 90 cm i una alçada que oscil·lava entre els 1'5 metres al costat est i els 2 m al costat oest. Els treballs foren dirigits per l'arqueòloga Marta Vilalta.

Enterrament del Pàrquing Saavedra.

L'any 1983 i en el decurs dels treballs de construcció del Pàrquing Saavedra es va poder documentar l'existència d'un enterrament. Es tractava d'un enterrament individual aïllat en àmfora, que presentava evidents signes d'haver estat remogut, tant en època actual com en època antiga. Els treballs arqueològics foren dirigits per les arqueòlogues Anna M. León, Maria Adserias i Esther Fusté.

Aqüeducte de la Via de l'Imperi.

Prop d'aquest solar ens trobem amb un tram de la muralla romana de Tarraco, just a l'altra banda de la Via de l'Imperi. En aquesta zona al costat de l'entrada del "Passeig Arqueològic" es localitza adossat a la muralla un tram d'aqüeducte molt malmès. Aquest tram es troba a una cota inferior de 60'20 m. snm i l'arrencament de la volta es troba a 61'34 m snm.

Carrer Hernández Sanahuja, número 8.

En aquest sector trobem diversos solars on hi ha notícies de la troballa de restes d'època romana, les més properes es corresponen amb troballes realitzades en el número 8 del carrer d'Hernández Sanahuja on es varen localitzar estructures consistents en àmbits d'ocupació, dipòsits i enterraments que es varen interpretar com a restes d'una vil·la suburbana abandonada en el segle II i ocupada posteriorment per enterraments (Terra 1990 i 1993).

Carrer López Peláez, número 12.

Per altra banda en el número 12 del carrer de López Peláez, i en construir-se el solar l'any 1968 també es varen documentar diversos enterraments de *tegulae* a doble vessant, enterraments que P.M. Berges va datar a finals del s. III d.C. (Berges 1970).

Fortificacions.

També hem de fer referència a l'existència del baluard de Saavedra o del Roser el qual es troba just al costat del col·legi.

IV. Metodologia , plantejament i tipus d'actuacions.

El mètode de registre estratigràfic s'ha fonamentat en l'ús de Fitxes d'Unitats estratigràfiques de tradició anglosaxona, realitzant-se plantes parcials acotades en tots els nivells físics extrets, i la documentació fotogràfica pertinent. Paral·lelament a aquesta tasca s'ha configurat la documentació planimètrica general, topogràfica i fotogràfica del jaciment, segons assenyala l'article 11 del Decret 231/1991 amb data 28 d'octubre del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. No s'ha recuperat material arqueològic.

Inicialment, la nostra tasca s'ha centrat en la prospecció arqueològica de la totalitat del solar per tal de determinar la realitat arqueològica de l'àrea a ocupar pel futur col·legi. Una primera fase de prospecció consistí en la realització, amb medis mecànics, de rases que permeteren constatar com la totalitat del solar estava ocupat per nivells de terraplenament de la segona meitat del segle XIX en endavant. Aquesta dada facilitava la construcció de l'edifici docent, situat al nord-est del solar, donat que aquest prescindeix, en la seva majoria, de planta soterrada. Es preveu també que els fonaments d'aquest edifici implicaran una afectació màxima d'1,5 m per sota del nivell de circulació actual. La resta del fonament consistirà en una intervenció de micropilotatge.

La llargària de les rases de prospecció d'aquesta primera fase se situava entre els 9 metres i els 25 metres, mentre que la seva amplada oscil·lava entre 1-1,30 metres. La fondària màxima assolida en les rases va ser marcada per l'extensió

màxima del braç de la màquina retroexcavadora, que oscil·lava entre 3-3,2 metres, sense arribar a exhaurir la totalitat de la seqüència estratigràfica existent però suficient respecte a les perspectives de rebaix del projecte constructiu.

En el sector sud-oest s'ha projectat la construcció d'una planta soterrada que albergarà una sala polivalent i que implica un rebaix de 5,5 m respecte a la cota d'ús de l'edifici docent. Les primeres rases de delimitació arribaren a uns 3 m de fondària i permeteren la documentació del mur de baluard. Com que era necessari assolir una fondària de 5,5 m es va procedir a una primera fase de rebaix en l'espai de l'àrea polivalent i amb una fondària de 3 m. Posteriorment es va efectuar una segona fase de prospecció restringida a l'àrea de l'aula polivalent i que assolí la fondària prevista en el projecte constructiu. Aquesta segona fase constatà una estratigrafia idèntica a la de la primera fases. És a dir, terraplenaments constructius de la segona meitat del segle XIX en endavant. Per aquest motiu, s'efectuà una segona fase de rebaix fins a assolir la fondària requerida per la sala soterrada.

Aquest darrer rebaix ha estat acompanyat d'una fase de documentació arqueològica realitzada per CODEX i que ha consistit en la neteja en planta i de l'alçat conservat de l'edifici del baluard. Aquesta tasca ha permès la documentació gràfica i fotogràfica del baluard. En tota aquesta àrea s'han localitzat diversos nivells de reompliment formats per materials contemporanis. Per una banda, responen a les diverses actuacions que ha patit aquesta zona del solar per a l'adequació de l'espai respecte a l'antic col·legi. Cobert per aquells

nivells, es localitzà part d'un mur de 1,50 m d'amplada en la rasa 400. La seva llargada identificada ha estat d'uns 24 m, entenent que el mur continua pels dos extrems de la rasa. Aquesta estructura es troba més o menys paral·lela a l'alineació del carrer Estanislau Figueres i respondria al baluard defensiu situat a la vora del Portal de Sant Francesc o a una de les cortines prèvies.

Les tasques arqueològiques, posteriors a la delimitació mitjançant la realització de rases, van consistir en el seguiment del rebaix mecànic del sector sud-occidental del solar, realitzat amb màquina retroexcavadora. Es rebaixaren un seguit de nivells de farciment que tenien la funció de terraplenar aquest sector de la ciutat. Tots aquests nivells pertanyen a les tasques de terraplenament efectuades amb posterioritat a les tasques d'eliminació de les estructures defensives de la ciutat, desenvolupades a partir de mitjan segle XIX, moment en el qual Tarragona deixà, donada la ineficàcia dels sistemes defensius en funció del desenvolupament de l'armament militar, plaça forta. El rebaix d'aquests nivells va permetre deixar a la vista part del parament exterior del baluard, ja documentat durant les tasques de delimitació arqueològica.

V. Descripció.

Els treballs de rebaix en l'àrea sud-occidental del solar deixaren a la vista les estructures d'un baluard defensiu, les estructures del qual foren netejades, per tal de procedir a la seva documentació gràfica i fotogràfica. No es van detectar nivells relacionats amb la construcció del baluard ni anteriors, donat que aquests es troben a una cota inferior de la requerida per la nova sala polivalent. Només s'han rebaixat mecànicament els farciments de terraplenament de la segona meitat del segle XIX.

Les evidències documentades en relació amb el baluard són un mur, del qual es conserva la cantonada, que s'endinsa per sota del carrer d'Estanislau Figueres (UE 106); i un altre tram que, orientat W-E, es perd sota el perfil en direcció al Passeig Saavedra (UE 101). Aquest segon tram té una llargària de 28,60 m, i una amplada aproximada d'1,40 m. Està fet amb pedres irregulars mitjanes i grans, lligades amb morter de calç. La cara externa presentava una superfície regular força llisa, mentre que la interna, potser per sota del nivell de circulació original de l'edifici, presenta una superfície un tant irregular.

Prop del límit occidental del solar, trobem el final del mur del baluard, marcat per un carreu de cantonada. En aquest punt gira, formant un angle d'uns 85°, i es perd sota el perfil del carrer Estanislau Figueres (UE 106). D'aquest tram es conserva una llargària de 5 m, i la seva amplada no es pot delimitar, degut a què, en aquesta punta del baluard, trobem una plataforma d'uns 12 m

d'amplada, que en la part inferior presenta un farciment de totxos i toves, segellats per un nivell de pedres irregulars lligades amb morter de calç. Aquesta estructura (UE 105) està delimitada, en la part oriental, per un mur que actua de contenció d'aquest massís (UE 107), i que estructuralment no està diferenciat d'aquesta plataforma.

Uns metres a l'est d'aquesta plataforma, trobem un altre mur (UE 103), un tant irregular, que sembla actuar de marge de contenció dels nivells de terraplenament de l'interior del Baluard i que discorre en sentit perpendicular al gran mur del baluard. Aquest mur serviria per terraplenar aquesta àrea del baluard, ja que aquest es troba seguint el pendent natural del terreny, i d'aquesta manera se salvaria el desnivell de forma esglaonada i estable. Cobrint aquest mur i el mur llarg UE 101 en aquesta zona, s'ha documentat un horitzó constructiu (UE 104), a la cota del qual es troba el nivell d'arrasament del baluard.

Cal remarcar que, a l'interior de l'espai definit pels murs UE 101, 103 i 107 es va documentar restes d'un nivell de toves (UE 108), així com un mur paral·lel a l'UE 101 per la cara interna, de funció indeterminada (UE 102).

Per últim, destacar que les estructures del baluard es trobaven a una cota bastant uniforme de destrucció, seguint lleugerament el pendent, coincidint amb la cota de l'horitzó constructiu documentat (UE 104). El traçat del carrer Estanislau Figueres segueix l'alineació d'un dels murs del Baluard, fet que

indica un condicionament a posteriori de la urbanització recent de la zona. A més, entre els nivells de terraplenament de la segona meitat del segle XIX es podien veure, formant part dels mateixos, restes de pedres irregulars, morter de calç i algun carreu fragmentat, que pertanyien a l'edificació defensiva, que patí un saqueig/arrasament en el moment de reorganitzar la zona del Passeig Saavedra i els voltants.

VI. Conclusions.

Arran de les intervencions dutes a terme en aquest solar, podem establir tres fases d'ocupació:

- La més moderna, corresponent als darrers anys del segle XX, és la pertanyent a la construcció de l'edifici del Col·legi Saavedra i del pàrking públic del mateix nom.
- Cronològicament anterior, trobem una sèrie de nivells de terraplenament, de gran potència, formats per terra, abocaments de pedres, etc., que regularitzen tota aquesta àrea, creant una plataforma horitzontal que dissimula el pendent natural d'aquesta part de la ciutat. Part d'aquests treballs poden estar relacionat amb la construcció del Passeig Saavedra i el col·legi.
- La fase més antiga documentada correspon a part de les estructures d'un baluard, que possiblement correspongui al baluard que defensava l'accés a la ciutat per l'anomenada Porta de St. Francesc, dita així per la proximitat amb el convent homònim.

L'estudi dels elements defensius de la ciutat de Tarragona pot considerar-se una combinació de les dades obtingudes dels documents històrics i de l'anàlisi visual de la documentació planimètrica conservada.

En el cas que ens pertoca hem de fer referència al darrer estudi publicat per J. Menchon i J. Massó (1999), els quals especifiquen que les obres de construcció del baluard de rere Sant Francesc van perllongar-se fins l'any 1554. Aquesta datació planteja problemes donat que en els gravats efectuats per d'Anton van der Wyngaerde (1563) no s'aprecia cap defensa a l'entorn del convent, a excepció del mur clos que protegeix aquest espai. En el plànol del projecte de fortificació conservat a l'Arxiu General de Simancas (1641) no s'aprecia cap defensa i es veu el projecte d'edificació d'un baluard en punta en aquest indret. Aquestes obres no es veuen en el gravat de Calbet (1643) i sí en els de Bealieu (1644).

Igualment, els plànols militars d'inicis del s. XVIII ens mostren la presència del baluard de la porta de Sant Francesc. En aquests plànols es pot apreciar la presència d'una porta oberta que dona a un camí, actualment resseguit pel carrer d'Estanislau Figueres. La presència d'aquesta porta pot ser el motiu que expliqui l'engruiximent que experimenta el mur documentat a l'angle occidental i que es mostra molt més ampla que el parament principalment descobert.

Aquests fets fan pensar que les estructures documentades actualment corresponen als projectes de fortificació que es van desenvolupar a la ciutat arran de la Guerra dels Segadors o de Separació i de les reformes que es van efectuar amb posterioritat. Cal establir però, la possibilitat que el baluard de Sant Francesc fos també definit durant les obres desenvolupades a inicis del s. XVIII arran de la Guerra de Successió. Per tots aquests motius i donada l'absència de

dades estratigràfiques ha de preveure's una datació de segona meitat del segle XVII i inicis del segle XVIII per a la construcció del baluard documentat en els treballs desenvolupats en el col·legi de Saavedra.

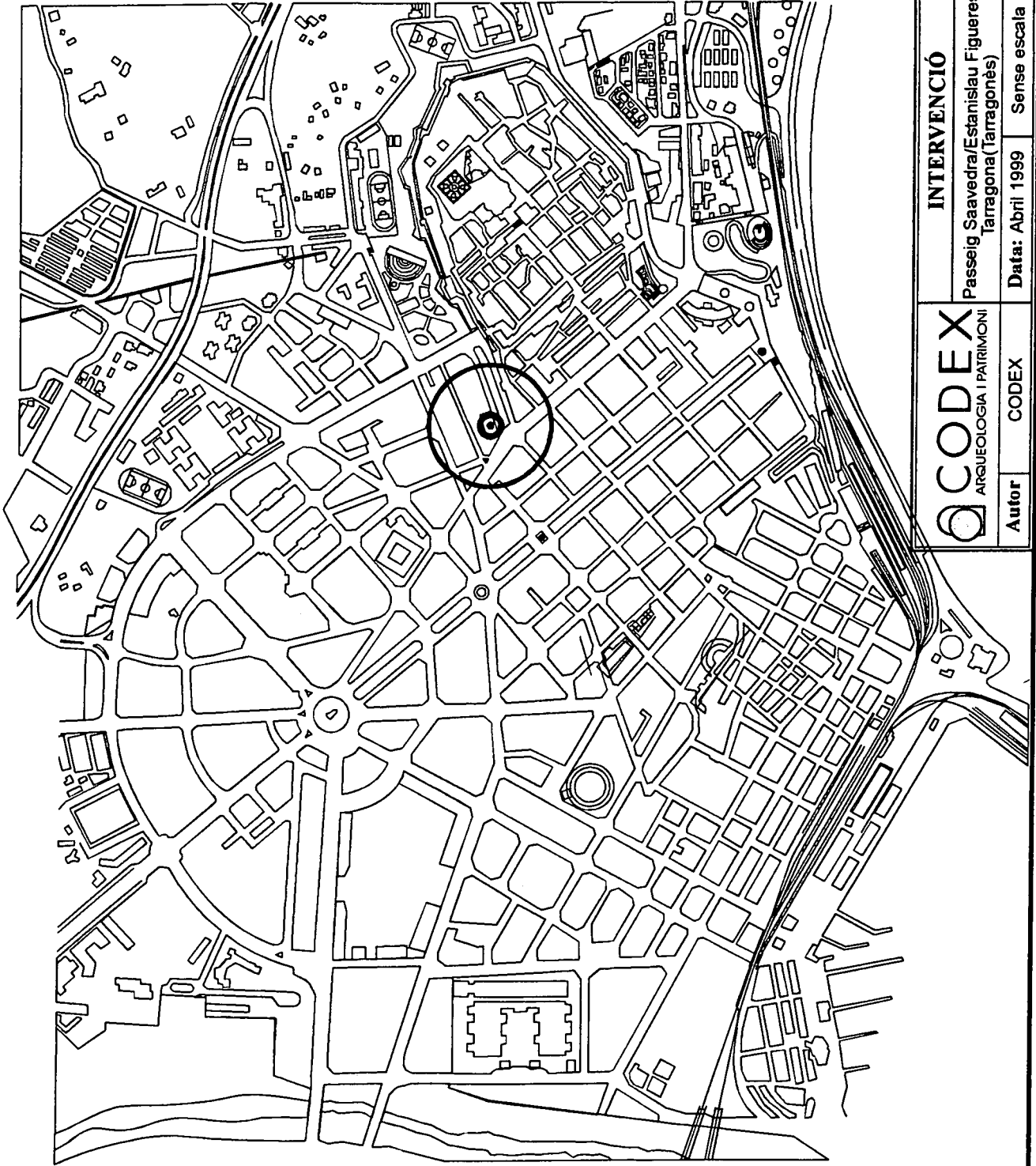
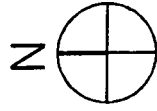
Cal precisar finalment que no s'ha arribat, donat que no ha estat necessari en funció del projecte del nou col·legi, a la cota de fonamentació del Baluard i, conseqüentment, aquest no ha estat visualitzat íntegrament en la seva alçada conservada. D'altra banda, cal presuposar, hipotèticament, l'existència de restes arqueològiques d'èpoques anteriors i conservades a una cota inferior. Tot i que també hem de preveure que el traçat d'una obra militar defensiva d'aquestes característiques pot haver afectat irremediablement als vestigis que es conservaven en el moment de la seva construcció.

VII. Bibliografia.

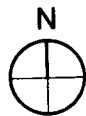
- BERGES (1970): "Cuatro enterramientos...." *Butlletí Arqueològic, època IV (1969-1970)*, Tarragona.
- MENCHON, J., MASSÓ, J. 1999: *Les muralles de Tarragona. Defenses i fortificacions de la ciutat (segles II aC-XX dC)*, Tarragona.
- PALMA, A. de 1958: *Las calles antiguas de Tarragona (siglos XIII-XIX)*, Tarragona 1958.
- TARRATS, F. (1981): Informe al Cap dels Serveis Territorials d'Arqueologia. 16/09/1981. Inèdit, Tarragona.
- TERRA, E. (1990): "Una aproximació a l'ocupació...", *Acta Arqueològica Tarraconense*, III, Tarragona.
- TERRA, E. (1993): "Carrer d'Hernández Sanahuja, 8, Tarragona", *Anuari d'Intervencions arqueològiques a Catalunya*, 1, Barcelona.

Inventari planimètric

Num. Plan	Sector	Títol	Inventari Planimètric Escala
1		Plànol de situació respecte a la trama urbana	s/n
UE			
2		Plànol de situació en el parcel.lari municipal	1/500
UE			
3		Planta general	1/50
UE			
4		Alçat i seccions	1/50
UE			

CODEX ARQUEOLOGIA I PATRIMONI		INTERVENCIÓ	NOM DEL PLÀNOL	Num.
Autor CODEX		Passeig Saavedra/Estanislau Figueres Tarragona (Tarragonès)	Plànol de situació respecte a la trama urbana	1
		Data: Abril 1999	Sense escala	

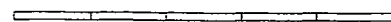
C/ Josepa Massanes

Baluard del Roser

Baluard de St. Francesc

C/ Via de l'Imperi Romà

C/ Estanislao Figueras

 CODEX
ARQUEOLOGIA I PATRIMONI

INTERVENCIÓ

P. Saavedra/C/ E. Figueras
Tarragona (Tarragonès)

NOM DEL PLÀNOL

Plànol de situació en el
parcel·lari municipal

Núm.

2

Autor

Moisés Díaz

Data:

Maig 1999

Escala

1:500

0

25 m

0

Sector	Datació	Criteri Dat.	Textura	Color	101
RELACIONS FÍSQUES					
Igual a 105 106 107 Cobreix a Cobert per 104 109 Farceix a Farcit per Talla a Tallat per Es recolza en Se li recolza 102 Es lliura Se li lliura			Composició Pedres, totxos, morter de calç. Descripció Estructura d'1,60 m d'amplada, de la qual s'ha documentat un tram de 28 m, que forma part de l'estructura defensiva que protegia la Porta de Sant Francesc de Tarragona. Constructivament és igual a 105, 106 i 107. Interpretació Mur. Mur del límit septentrional del baluard.		
Inv. Foto.		Inv. Planim.			

Sector	Datació	Criteri Dat.	Textura	Color	102
RELACIONS FÍSQUES					
Igual a Cobreix a Cobert per 109 Farceix a Farcit per Talla a Tallat per Es recolza en Se li recolza 101 107 Es lliura Se li lliura 108			Composició Pedres irregulars, morter de calç. Descripció Mur documentat a l'interior de la compartimentació del baluard, que es troba uns 60 cm per sota de la cota del mur UE 101. Interpretació Mur. Mur paral·lel a l'UE 101, de funció indeterminada, documentat a l'interior de l'espai definit pels murs UE 101, 103 i 107.		
Inv. Foto.		Inv. Planim.			

Sector	Datació	Criteri Dat.	Textura	Color	103
RELACIONS FÍSQUES					
Igual a Cobreix a Cobert per 104 109 Farceix a Farcit per Talla a Tallat per Es recolza en Se li recolza Es lliura Se li lliura 108			Composició Pedres irregulars de tamany gran i mitjà, lligades amb morter de calç. Descripció Estructura de pedres grans i mitjanes lligades amb morter, cobert per un horitzó constructiu, la funció del qual no està del tot definida, però podia actuar com a marge d'aterrament de l'interior del baluard, per tal de salvar el fort pendent natural. Interpretació Mur. Mur de compartimentació interior del baluard.		
Inv. Foto.		Inv. Planim.			

Sector	Datació	Criteri Dat.	Textura Compacta	Color Groc	104
RELACIONS FÍSQUES			Composició Grava i terra compactada.		
Igual a			Descripció		
Cobreix a 103 101	Cobert per 109	Nivell de graves i terra groga molt compactada, que cobreix els murs UE 101 i 103, i que sembla pertànyer a un hortizó constructiu.			
Farceix a	Farcit per				
Talla a	Tallat per				
Es recolza en	Se li recolza				
Es lliura	Se li lliura				
			Interpretació		
			Horitzó constructiu. Nivell constructiu.		
Inv. Foto.		Inv. Planim.			

Sector	Datació	Criteri Dat.	Textura	Color	105
RELACIONS FÍSQUES			Composició Totxos, pedres irregulars mitjanes i morter de calç.		
Igual a 101 106 107			Descripció		
Cobreix a	Cobert per 109	Estructura documentada en l'angle del baluard, ocupant uns 6 m de l'extrem. La seva fondària no s'ha pogut determinar en la seva totalitat, però un petit sondeig va permetre determinar que era superior a 1,2 m. Constructivament és igual a 101, 106 i 107.			
Farceix a	Farcit per				
Talla a	Tallat per				
Es recolza en	Se li recolza				
Es lliura	Se li lliura				
			Interpretació		
			Estructura. Massís de reforç de la punta del baluard.		
Inv. Foto.		Inv. Planim.			

Sector	Datació	Criteri Dat.	Textura	Color	106
RELACIONS FÍSQUES			Composició Pedres irregulars i morter de calç.		
Igual a 101 105 107			Descripció		
Cobreix a	Cobert per 109	Estructura de pedres irregulars mitjanes, lligades amb morter de calç, que delimiten l'estructura defensiva pel costat occidental.			
Farceix a	Farcit per	Constructivament és igual a 105, 107 i 101.			
Talla a	Tallat per				
Es recolza en	Se li recolza				
Es lliura	Se li lliura				
			Interpretació		
			Mur. Mur del límit occidental del solar.		
Inv. Foto.		Inv. Planim.			

Sector	Datació	Criteri Dat.	Textura	Color	107
RELACIONS FÍSQUES			Composició Pedres irregulars mitjanes i morter de calç.		
Igual a 101 105 106			Descripció		
Cobreix a	Cobert per 109		Estructura que limita, pel lateral est, el massís UE 105. Té una fondària superior a 1,20 m, però no s'ha pogut determinar en la seva totalitat. Constructivament és igual a 101, 105 i 106.		
Farceix a	Farcit per				
Talla a	Tallat per				
Es recolza en	Se li recolza 102				
Es lliura	Se li lliura				
			Interpretació		
			Mur. Mur que defineix, en la part interna del baluard, el massís de reforç de l'angle occidental.		
Inv. Foto.		Inv. Planim.			

Sector	Datació	Criteri Dat.	Textura	Color	108
			Compacta	Vermellós	
RELACIONS FÍSQUES			Composició Tovots		
Igual a			Descripció		
Cobreix a	Cobert per 109		Nivell documentat, molt puntualment, a l'interior de l'espai definit pels murs UE 103, 102 i 107. Només s'ha conservat en l'angle format pels murs UE 102 i 103.		
Farceix a	Farcit per				
Talla a	Tallat per				
Es recolza en	Se li recolza				
Es lliura 102 103	Se li lliura				
			Interpretació		
			Nivell de tovots. Estrat indeterminat, format per restes de tovots desfets compactats.		
Inv. Foto.		Inv. Planim.			

Sector	Datació	Criteri Dat.	Textura	Color	109
			Solta	Marró	
RELACIONS FÍSQUES			Composició Terra, pedres, carreus.		
Igual a			Descripció		
Cobreix a	Cobert per 101 102 103 104 105 106 107		Estrat heterogeni, en alguns indrets format per terra solta amb algun carreu del baluard desmuntat, en altres per potents nivells de pedres irregulars. Funcionalment pertany a les tasques de terrassament d'aquesta àrea de la ciutat.		
Farceix a	Farcit per				
Talla a	Tallat per				
Es recolza en	Se li recolza				
Es lliura	Se li lliura				
			Interpretació		
			Estrat de farciment. Gran estrat de farciment d'època contemporània.		
Inv. Foto.		Inv. Planim.			